

نگارهٔ شیر در اندیشه و هنر خامنشیان

فریده دشت

سرشناسه	:	دشتی، فریده، ۱۳۶۶ -
عنوان و نام پدیدآور	:	نگاره شیر در اندیشه و هنر هخامنشیان / فریده دشتی.
مشخصات نشر	:	یزد: اندیشمندان یزد، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	:	۲۰۰ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۳۵۷-۰۲-۶
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	ایران -- تاریخ -- هخامنشیان، ۵۵۸ - ۵۲۹ ق.م
موضوع	:	شیرها -- اساطیر
رده بندی کنگره	:	DSR ۲۱۹ / ۵۵ ن ۸ ۱۳۹۲
رده بندی دیویی	:	۰۱ ۵۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۳۸۹۱

نگاره‌ی شیر در اندیشه و هنر هخامنشیان

تألیف و ترجمه: فریده دشتی
انتشارات اندیشمندان یزد
نظارت چاپ: سید محمد موسوی
امور فنی: اسماعیل اشرف
طراح جلد: مریم دهقان
نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۲
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۵۷-۰۲-۶

مرکز پخش:

یزد- خیابان فرخی- پاساژ ۱۱۰- دفتر انتشارات اندیشمندان یزد

۰۹۱۳۳۵۶۶۶۷۲ - ۰۳۵۱-۶۲۶۹۳۳۰

تقدیر و تقدیم

ایزد پاک را سپاسگزارم که تنیدن تار و پودم در بطن و پرورشم در دامن مادری فرشته‌شوش را بنا نهاد تا از منش و خوی آمیخته با مهر اهورایی او بهره‌مند باشم. مادری که مرا همراه بود و مشوق تا با نیروی برگرفته از عطوفت وی از یک سو و مساعدت علس و ارشادی او از دیگر سو این نوشتار را فراهم و آذین بندم. آن خدایی را می‌ستایم که مرا به پدری منسوب داشت که مردانگی، فرهیختگی و ژرفاندیشی او مایه بالندگی من است. پدر و مادری که در برداشتن گام‌های دشوار اما استوار به سمت خویش باوری و مهرورزی، مایه یار و یارمنما بوده و هستند. آنانی که ایجاد آرامش، تأمین رفاه نسبی و پرورش ذهن، جسم و جان من را بر آسایش خود مقدم داشتند، تا هویت میهنی و اصالت نژادی خود را بشناسم و باز به ارج‌گذاری هنر، مرام و آداب پیشینیانم مایل و کوشا باشم. که این نگاشته نیز به هنرمند، شوق، همگامی و همراهی آنان نارسا بود. پس، این مکتوب و مجموعه را با تمامی نشانی‌های موضوعی و محتوایی آن به پدر و مادرم که سایه‌ی آن‌ها محفوظ و مستدام باد، تقدیم می‌دارم. باشد که با پذیرش آن، خرسندی فرزند را نظاره‌گر باشند.

فهرست

۱۱.....	دیباچه.....
۱۳.....	۱. نگاهی اجمالی به تاریخ و هنر هخامنشی.....
۲۵.....	۲. مفهوم شیر در افکار ایرانیان.....
۲۹.....	۳. معماری، پیکرتراشی، نقش برجسته.....
۳۷.....	۳.۱ کاخ آپادانا.....
۴۸.....	۳.۲ کاخ صدستون.....
۵۳.....	۳.۳ کاخ تچر.....
۵۷.....	۳.۴ کاخ مرکزی.....
۵۹.....	۳.۵ کاخ هدیش.....
۵۹.....	۳.۶ خزانه‌ی تخت جمشید.....
۶۰.....	۳.۷ حرمسرای تخت جمشید.....
۶۳.....	۴. کاخ و آرامگاه کورش در پاسارگاد.....
۶۵.....	۵. آرامگاههای پادشاهان هخامنشی در نقش رستم و تخت جمشید.....
۶۹.....	۶. آثار شیر مکشوفه در شوش هخامنشی.....
۸۱.....	۷. نقش شیر در هنر سفالگری.....
۸۵.....	۸. نقش شیر در هنر فلزکاری.....
۱۱۹.....	۹. نقش شیر در هنر جواهرسازی.....

۱۰.	نقش شیر در بافندگی.....	۱۳۷
۱۱.	نقش شیر در شیشه‌گری.....	۱۵۱
۱۲.	اشیای سنگی با نقش شیر.....	۱۵۷
۱۳.	اشیایی از چوب، عاج و استخوان با نقش شیر.....	۱۶۹
۱۴.	مهرهایی با نقش شیر.....	۱۷۳
۱۵.	سکه‌هایی با نقش شیر.....	۱۹۱
۱-۵.	شاهان یا ساتراپ‌های ناشناس.....	۱۹۳
۲-۱۵.	سکه‌های ضرب شهر مالوس.....	۱۹۴
۳-۱۵.	سکه‌های ضرب در سلیکیه.....	۱۹۴
۴-۱۵.	سکه‌هایی که در سلیکیه و سوریه ضرب گردیده.....	۱۹۸
۵-۱۵.	سکه‌های ضرب با.....	۱۹۹
	منابع و مأخذ متن و تصاویر.....	۲۰۳

دیباچه

نوشتاری که در پیش رو دارید، جستاری است، از هنر و اندیشه‌ی مردمانی آریایی‌نژاد؛ چون طبیعت بر آنان سخت گرفت؛ آن مردمان نیز به ستیزه، از جهت معاش به فلات ایران کوچیدند که حاصل این ستیهنگی خردمندانه، فرهنگ و تمدن سترگ و بی‌بدیل ایران را پی ریخت و حاصلش میراث ارزشمندی شد که شالوده‌ی فرهنگ‌های پس از آن را بنا نهاد. گرچه این گنجینه، بارها به یغما رفت یا در آتش حوادث سوخت اما ققنوس وار سر را خاکستر برآورد.

سخن این هخامنشیان است و هنر آنان و بزرگمردی چون کورش که بزرگترین هنرش مردم‌داری بود؛ همان به «نفون مورخ یونانی می‌گوید: "کورش یک نابغه‌ی فوق‌العاده بود. او آمال و آرمانی منسجم و عالی داشت که مخصوص روح ایرانی است. کورش، دوستدار انسانیت، طالب حاکمیت برای خود و برای اراده و مصمم، راست‌کردار و درست‌اندیش بود." اهمیت کورش از دو لحاظ است. یکی آن که پس از او که کشور کوچک و گمنامی بیش نبود؛ در اندک زمانی به یک امپراتوری عظیم و نیرومند مبدل ساخت که تا آن زمان چنین دولت مقتدری تشکیل نیافته بود. دوم آن که نزد اباب فضل و بصیرت، حُسن سلوک و سیاست پسندیده‌ی او، در برخورد با کشورهای بعد از او می‌باشد که از کشورگشایی او برجسته‌تر و درخشان‌تر می‌نماید.

در هنر ایران، کمابیش در همه‌ی دوره‌ها، شور و اشتیاق به آشنایی با مهارت فنی و قوه‌ی ابداع فراوان تجلی یافته است. به گونه‌ای که هنر هخامنشی را می‌توان به واسطه‌ی رزمندگی و شجاعت و مردمانش دارد. چنان‌که فردوسی بزرگ می‌گوید:

هنر نزد ایرانیان است و بس ندادند شیر ژیان را به کس

شاهکارهای عصر هخامنشی و پس از آن، از نگاره‌های ظروف گرفته تا مسکوکات و بناهای ماندگار چون پاسارگاد، شوش و تخت جمشید، خود زبان گویای تمدن ماست. سکوت نیست؛ دیوان شعری است که نیاکان ما با جدّ و جهدی عظیم، سراچه‌ی دل را به

الماس آب دیده سفته‌اند و بر سنگ و فلزات نقش کرده‌اند و این عشق چون نسیمی، بر پهنه‌ی هستی وزیدن گرفت و جاودانه و ماندگار شد.

نگاره‌ی شیر بر روی آثار این دوره، بسیار معنادار است و از سایر نگاره‌ها چشم‌نوازتر و برجسته‌تر می‌نماید؛ زیرا شیر نماد قدرت، سلطنت و نور می‌باشد و یکی از نمادهای مهری است که از جهات مختلف با مهر و آیین میترائیسم مرتبط شده است و به عنوان نماد میترا مورد پرستش و آتش و... در این آیین شناخته شده است. حتی برخی از پادشاهان ایران برای گنجش شاهزادگان از آن‌ها می‌خواستند تا افسر شاهی را از بین شیران خشمگین برابند و بر سر بلند کنند تا هر کسی جرأت و جسارت آن را نداشت.

این کتاب بیش از آنکه به بررسی مختلفی از جمله معماری، فلزکاری، جواهرسازی، نساجی، مهر و... دارد. کوششی به عمل آمده تا پژوهشی پیرامون اشیایی که نگاره‌ی شیر را بر خود دارند شناسانده و محل کشف و نگارنده‌ی آن‌ها به وضوح بیان شود. در کنار این موضوع باید به این نکته توجه داشت که آثار هنری و معماری این سلسله در جغرافیای ایران خلاصه نمی‌شود، بلکه در خارج از ایران نیز گسترش داشته است.

امید است تا با مطالعه‌ی این اثر فرزندان این آب و خاک، به گوشه‌ای از عظمت و بزرگی ایران و تمدنش پی ببرند و به خود ببالند و همواره خود آیند؛ زیرا آرزوی کورش بزرگ این بود و از خدای بزرگ می‌خواست که: "دودمان من در آتش، زندگیمان بر دوام و آینده‌مان روشن‌تر از فردایمان باشد." چنین بادا.